

Nr 178.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till Omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget; given Stockholms slott den 8 mars 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

John Ericsson.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför statsrådet Ericsson.

I årets statsverksproposition (elfte huvudtiteln, punkten 28) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget för budgetåret 1946/47 beräkna ett reservationsanslag av 575 000 kronor. Jag torde nu ånyo få anmäla denna fråga.

I propositionen nr 181 till föregående års riksdag framlades riktlinjer för den statliga stödverksamhet som i dåvarande läge ansågs erforderlig för att säkerställa behovet av gengaskol, särskilt med hänsyn till de försörjningssvårigheter som kunde befaras uppkomma mot slutet av kriget innan importen av flytande drivmedel ånyo kommit i gång i tillräcklig utsträckning. Enligt dessa riktlinjer skulle Svenska gengasaktiebolaget, samtidigt som bolaget

fortsatte sin verksamhet på i huvudsak samma sätt som tidigare, i enlighet med anvisningar av statens bränslekommission bedriva viss inköpsverksamhet i produktionsfrämjande syfte ävensom, likaledes efter anvisningar av bränslekommissionen, upplägga ett beredskapslager av intill 1 500 000 hl bilkol. Försäljning från beredskapslagret finge endast ske i enlighet med kommissionens direktiv. I propositionen framhölls vidare, att det — även om lagrings- och inköpsverksamheten självfallet skulle bedrivas under hänsynstagande till affärsmässiga synpunkter i den mån detta kunde ske utan eftersättande av försörjningssynpunkterna — icke torde kunna undvikas att förluster uppstode å densamma. I den mån dessa icke täcktes av överskott å bolagets övriga verksamhet, syntes de böra ersättas bolaget. Detta gällde även lagringsförluster på grund av prisfall. Ersättningens storlek skulle bestämmas av Kungl. Maj:t i efterskott för varje verksamhetsår. För täckande av bolagets förluster under verksamhetsåret 1944/45 anvisade riksdagen (skr. nr 169), i enlighet med i propositionen framlagt förslag, å riksdagen för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 400 000 kronor. I propositionen förutsattes, att frågan om anslag för motsvarande kostnader för tiden efter den 1 juli 1945 framdeles skulle underställas riksdagen. Genom att särskilda anslag på detta sätt anvisades bolaget blev den höjning av bolagets aktiekapital obehövlig som eljest måst företagas för att möta förlustriskerna på ifrågavarande lagrings- och inköpsverksamhet.

Beträffande lydelsen av det avtal som ingåtts mellan staten och gengasbolaget samt den av bolaget tidigare bedrivna verksamheten och de härför anvisade medlen torde få hänvisas till den redogörelse som härför lämnats i propositionen nr 181. Här torde endast få erinras om, att enligt 2 § i nyssnämnda avtal staten åtagit sig att med belopp som Kungl. Maj:t bestämmer bestrida kostnaderna för de särskilda uppgifter som av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av bränslekommissionen uppdragas åt bolaget.

Sedan gengasbolaget i en till folkhushållningsdepartementet ingiven skrivelse den 3 oktober 1945 anmält, att bolagets omkostnader för lagring av gengaskol under verksamhetsåret 1944/45 uppgått till 551 481 kronor 85 öre, har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 november 1945 anbefallt statskontoret att till bolaget utbetala förenämnda reservationsanslag, 400 000 kronor.

I sitt bokslut för verksamhetsåret 1944/45 redovisar bolaget, sedan nedskrivningar å varulager och avsättning till värdeminskningsskatt skett med tillhoppa omkring 291 700 kronor, varken vinst eller förlust under året. Därvid har nyssnämnda anslagsbelopp å 400 000 kronor upptagits såsom tillgång. Från tidigare verksamhetsår kvarstår en balanserad förlust av omkring 269 000 kronor.

I överensstämmelse med de förut omnämnda riktlinjerna vidtog bolaget under våren 1945 olika åtgärder för att öka produktionen av gengaskol samt fortsatte sin försäljningsverksamhet i syfte att avhjälpa den då rådande

knappheten på bilkol. Bolagets totala försäljning av bilkol uppgick under verksamhetsåret 1944/45 till i runt tal 2 690 000 hl mot omkring 2 370 000 hl under 1943/44. På grund av läget på bilkolsmarknaden kunde bolaget till en början icke åstadkomma den åsyftade ökningen av beredskapslagret, utan utförsäljningen från lagret måste fortsätta. Detta, som den 1 juli 1944 uppgick till omkring 1 050 000 hl, utgjorde den 1 juli 1945 allenast 424 000 hl. Genom att bolaget sedermera under sommaren och hösten successivt övertog sammanlagt 800 000 hl bilkol från arméns förråd ökades bolagets lager så att det den 1 november 1945 uppgick till omkring 864 000 hl.

Sedan möjligheterna till import av flytande drivmedel ånyo öppnats under hösten 1945 och ransoneringen av dylika drivmedel till följd härav successivt kunde lättas för att slutligen helt upphävas, påbörjades en allmän omställning av motorfordonen från gengasdrift till drift med flytande drivmedel. I anslutning till Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut den 30 november 1945 uppdrog Kungl. Maj:t åt bränslekommissionen att skyndsamt inkomma med utlåtande i frågan huruvida behov av beredskapslagring av gengaskol fortfarande föreläge. Samtidigt anmodade Kungl. Maj:t bolaget att till övervägande upptaga spörsmålet om avveckling av bolagets verksamhet, i vilket hänseende bolaget borde eftersträva att avvecklingen skulle vara genomförd senast den 1 juli 1946, samt till folkhushållningsdepartementet inkomma med redogörelse för resultaten av övervägandena. Sedan bränslekommissionen inkommit med nyssnämnda utlåtande, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 12 januari 1946 att ett bibehållande av ett särskilt beredskapslager hos gengasbolaget icke längre vore erforderligt. Arbetet med avvecklingen av bolagets verksamhet har sedermera fortsatts. Därjämte har bolaget genom försäljningar i kommission biträtt vid avvecklingen av vissa arméförråd av gengasbränslen utöver de 800 000 hl som bolaget tidigare inköpt. Bolagets återstående lager av gengaskol uppgick den 23 februari 1946 till 349 000 hl.

I skrivelse den 28 februari 1946 har *Svenska gengasaktiebolaget* hemställt om anslag med 441 255 kronor 8 öre för täckande av omkostnader för lagring av gengaskol under tiden efter den 1 juli 1945 och med 2 081 007 kronor för förluster under samma tid å lagrade eller kontrakterade träkol, eller tillhoppa 2 522 262 kronor 8 öre. Beräkningen av dessa kostnader har av bolaget grundats dels på de faktiskt bokförda kostnaderna och dels på en uppskattning av de kommande förlusterna vid en avveckling av bolagets lager.

I skrivelsen har bolaget anfört i huvudsak följande:

Av beredskapshänsyn kunde bolaget icke påbörja utförsäljning av sina kollager förrän bensinimporten ansågs säkrad. Först i oktober 1945 fick bolaget alltså i uppdrag att söka realisera lagren. Behovet av gengasbränsle upphörde mycket hastigt under hösten, och en följd härav blev, att det enda konsumtionsområde beträffande gengasbränsle som återstod var för uppvärmningsändamål och som industribränsle. En konsekvens härav var även att betydligt lägre priser måste tillämpas, nämligen för uppvärmningsändamål

2: 20 kr. per hl. Betydande kvantiteter ha sålts för bostadsuppvärmning, men med hänsyn till det ansträngda transportläget är det synnerligen osäkert om leverans kan ske innevarande bränslesäsong. Kan icke detta genomföras äga köparna annullera köpeavtalen. Vid en försäljning till järnbruken och liknande industrier kan ej högre pris än 1: 25—1: 50 kr. per hl fritt köparens leveransort påräknas, d. v. s. vid bolagets lager cirka 1 kr. per hl.

Såsom framgår av ovanstående måste de beräkningar, som nu framläggas, vara behäftade med flera osäkra faktorer, och en definitiv slutreglering av verksamheten kan därför ej äga rum, förrän bolagets rörelse är avvecklad i sin helhet. Tidpunkten för detta hade tidigare beräknats till den 30 juni 1946. Om uttransporterna ej kunna genomföras under nuvarande bränslesäsong, blir det dock ej möjligt att hålla denna tid, utan ytterligare ett kvartal torde komma att erfordras. De sista lagerkvantiteterna komma troligen i sådant fall att försäljas som industribränsle.

Vid skrivelsen har bolaget fogat följande beräkningar över omkostnaderna för lagringen och lagringsförlusterna:

Beräknade kostnader för lagring av gengaskol under tiden 1/7 1945—30/6 1946.

	Bokförda per 31/1-46	Beräknade per 1/7-46	Totalt
Frakter till magasin	21 173: 74	—: —	21 173: 74
Körningskostnader för inläggning	3 707: 93	2 000: —	5 707: 93
» » leverans	16 803: 97	200 000: — ¹	216 803: 95
Arrenden och hyror	71 034: 82	85 000: —	156 034: 82
Brandförsäkringar	15 108: 90	5 000: —	20 108: 90
Förmanslöner	5 943: 71	—: —	5 943: 71
Avlöningar till arbetare	22 087: 42	—: —	22 087: 42
Reskostnader	6 343: 69	—: —	6 343: 69
Inspektion och tillsyn	1 680: 77	5 000: —	6 680: 77
Reparationer och underhåll	797: 44	2 000: —	2 797: 44
Emballage	2 449: 54	10 000: —	12 449: 54
Telefon och porto	569: 65	1 000: —	1 569: 65
Div. frakter	1 348: 30	2 000: —	3 348: 30
Div. omkostnader	1 728: 97	3 000: —	4 728: 97
	170 778: 83	315 000: —	485 778: 83
Avgår å armén debiterade kostnader			44 523: 75
		Kronor	441 255: 08

Ökningen av beräknade kostnader för 5-månadersperioden 1/2—30/6 1946 i förhållande till bokförda kostnader för 7-månadersperioden 1/7 1945—31/1 1946 är beroende av dels att utlastning i större omfattning ägt rum först från januari månad 1946, samt att en del av kostnaderna för utlastningar före 1/2 1946 ännu ej bokförts per den 31/1 1946, och att hyran för från armén övertagna lager å 550 000 hl den 24/10 1945 ännu ej debiterats bolaget, dels att tömningen av en del äldre lager, som legat orörda under flera år, beräknas medföra ökade kostnader för löner, inspektion, emballage m. m.

¹ 800 000 hl à 25 öre, vari ingår körningskostnader, löner och reskostnader för utlastning.

Beräknade förluster å lagrade och kontrakterade träkol med anledning av inträffade prisfall.

Lämnad gottgörelse för annullering av kontrakt:

å färdiga bilkol 194 217 hl	255 809: 75	
å råkol 13 566 m ³	66 861: 25	322 671: —

Beräknade försäljningsförluster för hittillsvarande försäljning av bränslekol och kvarvarande lager:

Lager i egna magasin 1/12 1945.

314 000 hl å 4: 11	1 290 540: —	
Härav försålt per 23/2 1946		
100 000 hl å 2: 20	220 000: —	
Osålt per 23/2 1946		
214 000 hl å 1: —	214 000: —	434 000: —
		856 540: —

Lager i armémagasin 1/12 1945.

550 000 hl å 3: 25	1 787 500: —	
Härav försålt per 23/2 1946		
415 000 hl å 2: 20	913 000: —	
Osålt per 23/2 1946		
135 000 hl å 1: —	135 000: —	1 048 000: —
		739 500: —

Beräknade försäljningsförluster å kontrakterade råkol av björk- och lövved, som försålts som bränsle- och järnbrukskol.

9 787 m ³ å 8: —	78 296: —
-----------------------------------	-----------

Administrations- och försäljningskostnader.

7 mån. å kr. 12 000: —	84 000: —
------------------------------	-----------

Kronor 2 081 007: —

Priset å 550 000 hl armékol ännu ej fastställt, beräknat till kr. 3: 25.

Försäljningspriset för bränslekol har varit högst kr. 2: 50 ./ fraktkostnaderna. Osålda partier torde ej kunna hinna utlastas under behovstiden för bränslekol, varför försäljningar härav beräknats gå till järnbruk till ett pris av kr. 1: 25 å 1: 50 fritt bruket.

Administrations- och försäljningskostnader beräknade till kr. 18 000: — per månad. Härav torde en tredjedel kunna beräknas falla å kommissionsförsäljning och två tredjedelar å försäljning av egna lager.

I ett den 5 mars 1946 dagtecknat utlåtande över bolagets framställning har *bränslekommissionen* anfört:

I sin skrivelse har gengasbolaget bland annat framhållit, att det med hänsyn till det ansträngda transportläget är synnerligen osäkert, om leverans kan ske innevarande bränslesäsong och att därför köparna kunna komma att annullera köpeavtalen. Kommissionen får i anslutning härtill anmäla, att kommissionen i samråd med trafikkommissionen vidtagit dispositioner för att erforderligt antal järnvägsvagnar skola kunna ställas till förfogande för de gengaskol, som arméförvaltningen och gengasbolaget försålt för leverans före den 15 mars respektive den 1 april 1946. Kommissionen förutsätter

därför, att några annulleringar av kontrakt på grund av försenade leveranser icke skola behöva förekomma.

Som gengasbolaget i sin skrivelse framhåller, måste de beräkningar, som av bolaget framlagts, vara behäftade med flera osäkra faktorer. Huruvida de av bolaget beräknade kostnaderna för lagring av gengaskol och för förluster å lagrade och kontrakterade träkol med anledning av inträffade prisfall äro skäligen, undandraget sig därför ett säkert bedömande. Med hänsyn till uttalandet i proposition nr 181 — att ersättningens storlek bör bestämmas av Kungl. Maj:t i efterskott för varje verksamhetsår — synes ersättningen ur för ändamålet anvisat anslag icke böra utgå förrän de verkliga kostnaderna efter verksamhetsårets slut blivit kända. Kommissionen får dock för sin del tillstyrka, att för omkostnader för lagring av gengaskol och för lagringsförluster på grund av prisfall ett anslag anvisas på grundval av bolagets beräkning av medelsbehovet, varvid dock beloppet lämpligen anses kunna avrundas till 2 500 000 kronor.

Föredraganden.

I överensstämmelse med vad som förutsattes i propositionen nr 181 till 1945 års riksdag synes ersättning även för tiden efter den 1 juli 1945 böra beredas gengasbolaget för de omkostnader och förluster som åsamkas bolaget genom den beredskapslagring och produktionsfrämjande verksamhet som i försörjningsreglerande syfte uppdragits åt bolaget av bränslekommissionen. Mot de av bolaget gjorda beräkningarna över dessa omkostnader och förluster har jag intet att erinra. Det erforderliga anslagsbeloppet synes lämpligen kunna avrundas till 2 500 000 kronor. Såsom bolaget i sin skrivelse framhållit är det svårt att nu beräkna de slutliga avvecklingsförlusterna. Avvecklingen är i stor utsträckning beroende av transportmöjligheterna. Det är önskvärt, att bolagets återstående lager utförsäljes så snart detta är möjligt. Hänsyn måste dock härvid tagas till avvecklingen av arméns lager av gengaskol, så att försäljningarna från de slutliga lagren ske på det ur transportsynpunkt och med hänsyn till det ekonomiska utbytet lämpligaste sättet.

Såsom tidigare omnämnts har Kungl. Maj:t förklarat, att bolaget borde eftersträva att avvecklingen är genomförd senast den 1 juli 1946. Den från bolaget begärda utredningen härutinnan är ännu icke avslutad. Det torde emellertid alltjämt böra eftersträvas att avvecklingen, åtminstone i huvudsak, är avslutad vid sagda tidpunkt. För handhavande av de ytterligare avvecklingsåtgärder som därefter erfordras kunna olika möjligheter ifrågakomma. Närmast till hands är måhända att avvecklingen omhänderhaves av en eller flera likvidatorer för bolaget. En annan utväg är att bolagets tillgångar övertagas av något varaktigt, härför lämpat statligt organ eller företag, som därefter ombesörjer tillgångarnas avyttring i den omfattning och den takt som anses lämplig. Denna fråga torde få anmälas för Kungl. Maj:t sedan bolaget inkommit med redogörelse för resultatet av nyssnämnda utredning.

Sedan bolagets avveckling avslutats, torde frågan om anvisande av anslag för avskrivning av bolagets slutliga förluster böra underställas riksdagen.

Under återopande av vad jag sålunda anført får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget* för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2 500 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Persson.